

Govor Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu Paddyja Ashdowna pred Vijećem sigurnosti Ujedinjenih naroda

Gospodine predsjedniče,

Danas podnosim prvo izvješće Vijeću sigurnosti otkako sam od uvaženog prethodnika krajem svibnja preuzeo dužnost Visokog predstavnika u BiH.

Dozvolite mi da vam predstavim svoje dojmove nakon nekoliko prvih mjeseci, zatim prioritete u tijeku mog mandata, kao i da vas upoznam s onim što vi možete očekivati od nas i za što bismo mi zamolili vas i vlade koje podupriju i financijski snose troškove naših aktivnosti.

Ali prije toga mi dozvolite da vam kažem da mi je drago što sam u mogućnosti obratiti vam se zajedno s mojim prijateljem i kolegom Jacquesom Kleinom koji podnosi zadnje izvješće prije zatvaranja misije Ujedinjenih naroda u BiH za nekoliko tjedana. To će biti kraj desetljeća u kojem su ulagani napor i pravcu očuvanja mira u jednoj maloj europskoj državi, nastojanja u kojima je živote izgubilo 272 pripadnika Ujedinjenih naroda. Bila je to intenzivna i teška zadaća. Ali će UN otići iz te zemlje sa završenom misijom i dignute glave; dozvolite mi da sa svoje strane odam priznanje tome, odnosno onome što su radili svi koji su bili na misiji u BiH pod zastavom UN-a, i – znam da se sada obraćam i u ime naroda BiH u cijelosti – ogromnom doprinosu Jacquesa Paula Kleina kojeg je dao kroz svoje vođstvo, trud i sposobnost da obavi posao. Također bih iskoristio ovu prigodu da mu se zahvalim i na mudrim savjetima i pouzdanoj potpori.

Sljedećeg mjeseca napunit će se sedam godina otkako se završio rat u Bosni.

Davno je to bilo.

U to vrijeme bilo je more skeptika.

Sporazum se neće održati, upozoravali su. Naši mirovnjaci će biti uvučeni u gerilski rat. Izbjeglice se nikad neće vratiti. Beograd i Zagreb će vršiti tako koban utjecaj, i to daleko brže nego što će itko moći predvidjeti.

Bosna, kao i ostali dijelovi Balkana, su pred propašću. Tako su govorili. Bili smo osuđeni na propast.

Posao nije do kraja obavljen. Ali kako se suočavamo sa preostalim problemima i kako međunarodna zajednica s pravom skreće pozornost u pravcu novih i izuzetno velikih, opasnih problema drugdje u svijetu, vrijedi da se podsjetimo šta smo postigli od vremena kada je Bosna zauzimala preveliko mjesto u radu ovog Vijeća.

U BiH se Sporazum održao.

Mir traje veće gotovo dva puta dulje nego rat.

Dodite u Sarajevo i tamo ćete vidjeti živu europsku prijestolnicu, tamo gdje je vladao pakao od 1992. do 1995. godine.

Kako je mir zavladao, broj vojnika SFOR-a koji su bili potrebni da ga štite je postojano opadao sa 60.000 na sadašnjih 18.000. Taj broj će i dalje opadati, čak na 12.000. Ti vojnici, dodao bih, obavili su izvrstan posao; i danas ga obnašaju.

Postigli smo uspjeh i u smanjenju domaćih vojnih snaga. Kada je potpisan Daytonski sporazum 430.000 ljudi je bilo naoružano; danas ih ima 33.000.

Zahvaljujući ogromnom radu UNHCR-a, gotovo milijun izbjeglica se vratilo svojim domovima, od čega se preko 350.000 vratilo u područja u kojima su manjina; riješeno je oko 60% imovinskih zahtjeva registriranih u zemlji. U BiH smo izumili novo ljudsko pravo – pravo izbjeglica na povratak nakon rata.

Na tisuće je kuća popravljeno. Proizvodnja električne energije danas dostiže 90% prijeratne proizvodnje.

Ah, rekoše skeptici, ali bez demokracije u Beogradu i Zagrebu u Bosni nikad nećete imati pravi mir. Mali su izgledi. Danas u Beogradu i Zagrebu vlada demokacija.

Nema više Tuđmanovog režima. Hrvatska kroči velikim korakom ka integraciji u Europsku uniju.

Miloševiću se sudi u Hagu. Ja i još neki drugi svjedočili smo protiv njega.

Velika je šteta što se Miloševiću u Hagu još uvijek nisu pridružili Karadžić i Mladić. To što su još uvijek na slobodi u ozbiljnoj mjeri podriva naša nastojanja, i to ne samo ona koja se ulažu u pravcu uspostave vladavine prava u BiH. Sada je krajnje vrijeme, sedam godina nakon Dayton, da oni budu uhićeni i dovedeni pred lice pravde.

Nemojte me pogrešno shvatiti.

Stanje u regiji je još uvijek krhko. Neki dijelovi regije još uvijek su u opasnosti da zapadnu u krizu. BiH je još u krhkom stanju. Proces pomirenja je daleko od kraja. Trebat će vremena da bi sve zacijelilo.

Napredak na Balkanu je često frustrirajući – dva koraka naprijed, jedan natrag.

Ali moramo biti pažljivi. Ne smijemo tumačiti spor napredak kao nikakav napredak.

Da ste 1996. godine snimili stanje u BiH i tu sliku uporedili

sa sadašnjom, zamijetili biste razliku; i vidjet ćete nova poboljšanja u 2003., 2004., i 2006.

Stoga trebamo voditi računa o krupnom planu.

I to moramo sasvim jasno shvatiti.

Izbori

Zbog kojih sam podigao obrvu na neke komentare od kojih je većina dolazila sa udaljenosti od nekoliko tisuća milja, po pitanju rezultata naših nedavnih izbora.

Dozvolite mi da vam se ukratko obratim po pitanju izbora.

Prije svega, sramota je što nije odano veće priznanje činjenici da su to bili prvi izbori koje su organizirali i proveli sami Bosanci i da su obavili prvoklasan posao, kao što je to potvrdio ODIHR i drugi. Oni su, Bosanci, obavili zadaću koja se smatra jednom od najtežih u svakoj državi.

Drugo, ne sporim da je odziv birača bio razočaravajući. Smatram da je to odraz rasprostranjenih frustracija zbog političkog procesa u BiH, kao i određenog zamora nakon šest izbora u proteklih šest godina.

Osim toga, kada govorimo o izbornim rezultatima, pročitao sam mnoge novinske naslove koji najavljuju povratak nacionalizma u BiH: "Povratak u budućnost", pisalo je u jednom; "Naprijed u prošlost", stajalo je u drugom.

Jednostavno smatram da to nije tako.

Od tri nacionalističke strane, potpora dana dvjema je u opadanju, a ne u porastu.

A stranka koja je najbolje prošla – SNSD – nije nacionalistička stranka.

Stoga apeliram na vas, kao što sam apelirao i na stranke u BiH, da ishod ovih izbora ne tumače pogrešno.

Ono čega smo svjedoci je glas prosvjeda – ili, neglasovanje iz prosvjeda, s obzirom na nizak odziv birača – protiv politike i političara općenito, kao i protiv sporih reformi.

Prije izbora sam proputovao cijelom zemljom. I osobno sam čuo poruke birača, na susretima sa građanima koje sam imao jedan za drugim, na radio intervjuima, također jedan za drugim.

Njihova poruka nije bila: dajte nam nacionalizam, nego: dajte nam budućnost.

Za razliku od građana u središnjoj i istočnoj Europi, oni nisu kaznili svoje čelnike zato što su donijeli previše reformi, nego zato što ih je bilo premalo. Bio je to vapaj za pomoć.

Nova bh. vlada treba čuti taj vapaj.

Kao i mi u međunarodnoj zajednici.

Naša misija

Bez obzira na ustroj novih vlada u BiH, izazovi s kojima se ta zemlja suočava isti su danas kao što su bili i prije izbora, isti su i ovog mjeseca kao što su bili prošlog.

Još uvijek se suočavamo sa uspostavom vladavine prava.

Još uvijek se suočavamo sa problemom zapošljavanja.

Još uvijek se suočavamo sa problemom uspostave djelotvorne vlade, stabilnih institucija i podizanja standarda u javnom životu.

Drugim riječima, još uvijek je pred nama izazov koji se zove: “napraviti BiH državu funkcionalnom i zaposliti bh. građane.”

Jedino što se promijenilo je to što su ti izazovi postali žurniji.

Kada sam preuzeo dužnost, istakao sam svoje prioritete: “prvo zakonitost, zatim posao, kroz reformu.”

I to su još uvijek moji prioriteti. Oni su istaknuti u ovom programu kojeg smo usuglasili s bh. tijelima vlasti. Kopije tog programa će vam biti dostupne.

Pravda

Napravili smo početak u procesu uspostave vladavine prava.

Reorganizirali smo međunarodnu zajednicu u BiH sukladno tom prioritetu.

- U fazi smo uspostave novog odjela koji će rješavati probleme kriminala i korupcije. Kada odjel bude u potpunoj funkciji radit će s domaćim istražiteljima kako bi se pronašli svi oni koji krše zakon koji se trebaju dovesti pred lice pravde.

- Uspostavili smo novu jedinicu za zakonsku reformu na čijem se čelu nalazi Bosanac i gotovo cjelokupno osoblje te jedinice su ljudi iz Bosne. Oni surađuju sa bh. tijelima po pitanju novih zakona, u cilju dovođenja kriminalaca pred lice pravde.

- Skupa sa tijelima iz BiH započeli smo proces restrukturiranja sudskog sustava u BiH na svim razinama, koji je inače trebao davno početi. Tim procesom će se osigurati da samo poštenim sucima i tužiteljima bude dozvoljeno da ubuduće provode pravdu.

- Obećali smo da će se do jeseni formirati Visoko sudačko i tužiteljsko vijeće. Sa zadovoljstvom mogu reći da je ono već formirano.

- Uspostavili smo posebno vijeće unutar državnog suda, kao i poseban odjel pri BiH tužiteljstvu za borbu protiv organiziranog kriminala. Siguran sam da će ono biti u funkciji i suditi kriminalcima do 31. prosinca ove godine.

U siječanju će policijska misija Europske unije preuzeti dužnosti IPTF-a. Misija će se oslanjati na temelje koje je

postavio UNMIBH i pomagat će bh. tijelima da uspostave održive strukture za provođenje zakona. Nastavit će rad koji je započeo UNMIBH na državnoj agenciji za informiranje i zaštitu, državnoj graničnoj službi i programu borbe protiv trgovine ljudima pod nazivom 'STOP'.

Očekujem nesmetanu tranziciju između UNMBIH i EUPM. Kao što vam je poznato, na funkciju povjerenika EUPM imenovan je IPTF povjerenik. Sven Frederiksen i ja imamo izravnu svakodnevnu suradnju.

Od siječnja na stotine visokokvalificiranih djelatnika EUPM-a će biti kolocirani sa bh. policijom. EUPM časnici će pratiti, savjetovati i nadgledati bh. policiju koja će raditi na obradi najvećih kriminalaca.

Znači, postićemo napredak.

Ali pred BiH je ostalo još puno toga što je potrebno uraditi kako bi imala funkcionalan sustav pravosuđa.

Sada moramo ubrzati naša nastojanja time što ćemo uvesti ključne zakone koji još uvijek nisu na snazi, ali koji su bitni za primjenu pravde u BiH. Ako se očekuje uspjeh, onda su nam potrebne vaše vlade. One nam mogu pružiti praktičnu potporu koja nam je potrebna.

Glavni dio naših nastojanja je novi BiH sud. Odlučni smo da ovaj sud počne s radom u siječnju 2003. godine, s nekim od instrumenata koji su mu potrebni, kao što je novi Krivični zakon, te Zakon o krivičnom postupku, oba na državnoj razini.

Postoje i drugi instrumenti koji su ovom sudu nužni kako bi učinkovito rješavao probleme organiziranog kriminala i korupcije. Da bismo ih imali, moramo se okrenuti međunarodnoj zajednici, odnosno stručnjacima i resursima koji su nužni za provođenje programa zaštite svjedoka, programa borbe protiv pranja novca i programa protiv gubitka sredstava. Osim toga, potrebna nam je međunarodna zajednica za osiguravanje sudaca i

tužitelja koji će djelovati kao mentori i usmjeravati lokalne suce i tužitelje kako budu provodili novi sustav pravosuđa.

Također će nam biti potrebna i znatna međunarodna pomoć ukoliko se očekuje obuka lokalnih sudaca, tužitelja, policije, službenika sudova i odvjetnika obrane u oblasti primjene novog Krivičnog zakona i Zakona o krivičnom postupku. Ta obuka će biti nužna u nekoliko narednih mjeseci ako se očekuje početak rada novog državnog suda prema planu, početkom 2003. godine. Takvu obuku jedino može osigurati međunarodna zajednica.

Posao

Međutim, sada moramo otvoriti još jedan front reforme. Ekonomске reforme. I ponovo moram reći, vrijeme nije na našoj strani. Morat ćemo krenuti brzo, brzo do bola. Jer vrijeme više nije na strani BiH, vrijeme je sada naš neprijatelj.

Pomoć se smanjuje, dugovi se gomilaju a strana ulaganja se ne povećavaju da ispune prazninu.

Jedan pogled na gospodarske pokazatelje vam govori da pacijent lebdi između ozbiljnog i kritičnog stanja.

Gotovo polovina stanovništva živi blizu linije siromaštva: jedan od pet građana živi na manje od dva i po eura na dan; u Republici Srpskoj jedan od četiri.

Prihod po glavi stanovnika u BiH je manji od polovine predratne razine, i ova zemlja je na indeksu humanog razvoja UNDP-a sada rangirana ispod Albanije.

Sve ovo je rezultiralo naizgled nezaustavljivim odljevom mladih i talentiranih ljudi iz Bosne i Hercegovine, drugim riječima, naš najveći izvoz je naša budućnost. Između 1996. i 2001. godine, ovu zemlju je napustilo 92.000 mladih ljudi. Istraživanja pokazuju da bi preko 60% mladih ljudi napustilo zemlju kad bi mogli.

Ako ih želimo zadržati, onda nemamo druge opcije nego još više

ubrzati kurs reforme. BiH mora biti u stanju ponuditi mladim ljudima, ako ne odmah, onda barem izgled u svijetliju budućnost, što je jedan od razloga zašto će rad OESS-a na obrazovanju biti tako važan.

Morat ćemo raditi brzo, možda čak i grubo, da pokrenemo gospodarstvo. Brzina će biti važnija od savršenstva. Naš moto će morati biti *"Le mieux est l'ennemi du bien"*.

Već pravimo pomake.

U proteklih nekoliko mjeseci doneseni su neki važni zakoni, uključujući i amandmane na državni Zakon o civilnom zrakoplovstvu, zakone o elektroprivredama entiteta, Zakon o koncesijama Federacije BiH, entitetske zakone o bankama i državni Zakon o veterinarstvu.

Isto tako sam početkom ovog tjedna donio suštinski važne ekonomske zakone, čime sam dovršio posao koji sadašnji parlamenti nisu uspjeli uraditi i raščistio teren za njihove nasljednike.

Međutim, nikakvi zakoni neće donijeti ljudima boljitak ako se ne provedu; ni jedan zakon neće ništa promijeniti ni za dlaku ako cjelokupni način na koji vlasti djeluju uništavaju mogućnosti zapošljavanja umjesto da ih stvaraju, i ako način na koji prikupljaju prihod osiromašuje javne službe i bogati kriminalce.

Ukoliko se od međunarodne zajednice očekuje da i dalje pruža potporu BiH, ako će svjetski poreski obveznici i dalje graditi nove bolnice i škole, onda moraju znati da subvencioniraju reformu a ne reket.

Trenutne procjene, i to oprezne procjene, su da se oko 600 m KM – 300 m eura – gubi svake godine putem carinskih prijevara, jedan i po puta više od cjelokupnog državnog proračuna nestaje u korupciji i švercu.

Ekvivalent cijelog godišnjeg proračuna Državne granične službe – oko 30 milijuna eura – gubi se u gotovo mjesec dana putem utaje poreza na promet.

Ako će međunarodna zajednica i dalje održavati svoj angažman u BiH, ovo, jednostavno rečeno, ne može ići dalje.

Iz tog razloga sam predložio zamjenu poreza na promet koji je podložan korupciji suvremenim sustavom PDV-a na državnoj razini. I iz tog razloga sam tražio da Europska komisija predloži način djelovanja zajedno s tijelima vlasti u BiH na reformi carinskog sustava u cilju sprečavanja prijevare a jačanja sustava prikupljanja prihoda.

Međutim, nema smisla davati više sredstava slabim središnjim institucijama, što je razlog što isto tako predlažemo izmjene u središnjoj vladi Bosne i Hercegovine, odnosno Vijeću ministara, kako bismo obustavili sustav etničke rotacije koji predstavlja jednu bizarnu ministarsku vrtešku i institucionalizira nestabilnost tamo gdje nam je najmanje potrebna. Mi također predlažemo da se predsjedavajućem da potpora u obliku profesionalne državne službe koja mu je potrebna za obnašanje posla, što je opet nešto u čemu će nam biti potrebna pomoć međunarodne zajednice. Relativno mala sredstva će uroditi velikim plodom kasnije.

Strukturalne reforme u kombinaciji s agresivnom ekonomskom reformom predstavljaju naredni korak za postizanje funkcionalnosti BiH. Bosni i Hercegovini treba okršaj sa birokracijom u cilju oslobađanja od apsurdnih propisa koji lokalne biznismene dovode do ludila i masovno odvrćaju potencijalne strane ulagače.

Ukratko, vrijeme je za revoluciju gospodarske reforme kako bi se od BiH načinilo bolje mjesto za poslovanje.

Isti program reforme, bez obzira na vlasti

Bez obzira kakav će biti sastav nove vlasti, moja poruka bit

će ista.

Mi ćemo o vama suditi ne po onome što ste govorili tijekom predizborne kampanje, nego po onome što radite na svom radnom mjestu.

Ako ste ozbiljni što se tiče reforme, kako kažete da jeste, sada imate šansu da to i dokažete.

Jasni prioriteti

Sedam godina nakon Dayton, BiH ulazi u ključnu fazu.

Posao koji nastojimo uraditi je moguće uraditi, ali samo ako ostanemo angažirani i ako ostanemo usredotočeni na njega.

Moj pristup će biti da pravim drastičnu razliku između onih pitanja koja su istinski suštinska i onih koja su jednostavno poželjna. OHR, sa svojim izvršnim ovlastima koja ima na raspolaganju, trebao bi se usredotočiti na ovo prvo. Ima mnogo drugih agencija koje će preuzeti dugoročno razvojne zadatke nakon našeg odlaska.

Naša je zadaća sada završiti ono što smo počeli i usredotočiti se na ključne preostale zadatke. Povratak izbjeglica, na primjer, priča je o izvanrednom uspjehu. Ono što je važno sada je da ne usporimo napore u tijeku 2003. godine, tako da budemo u poziciji uspješno predati odgovornost tijelima BiH na kraju naredne godine. Za ostvarenje ovog cilja potrebna nam je stalna potpora i sredstva. Osobito je potrebno da gradimo kapacitete lokalnih institucija u periodu kad se spremaju preuzeti temeljnu odgovornost za upravljanje procesom povratka. Zabrinjava me da neke zemlje, po mom mišljenju prerano, smanjuju iznose sredstava koje daju za povratak u narednoj godini, upravo sad kad je održiv uspjeh na pomolu. Moramo se čuvati da ne pokleknemo kad smo na korak do pobjede.

Međutim, ja sam odlučan u tome da brže krenemo ka davanju zadataka u ruke građanima BiH.

Prema tome, kako bismo osigurali potrebni fokus i disciplinu za sve naše napore, ja sam dao naputke mome osoblju da izradi Plan provedbe mandata, čije je svrha navesti, jasno i sažeto, jezikom koji svako razumije, i sa mjerljivim instrumentima, koje su ključne zadaće OHR-a i kako ih namjeravamo sprovesti. Ovaj dokument će biti spreman u vrijeme održavanja sjednice Upravnog odbora PIC-a 21. studenog.

Međunarodna zajednica u BiH trebala bi djelovati kao jedinstven tim; da svi imaju na umu jedan cilj. Dok se naši kolektivni resursi smanjuju bit će čak i važnije da djelujemo kao jedan i da ostanemo usredotočeni na ono što je zaista bitno.

Moramo se sjetiti da naša zadaća nije stvoriti u BiH zemlju prvog svijeta, nego dovesti zemlju do točke gdje mir stoji na čvrstim temeljima, gdje ona više ne predstavlja prijetnju ni za sebe niti za svoje susjede, gdje ona postaje pouzdan međunarodni i regionalni partner koji djeluje unutar strukture suvremene europske države i koja stoji čvrsto na kursu integracije, vremenom, u Europsku Uniju.

Mi ćemo sve više i više tražiti da drugi, manje privremeni elementi međunarodne zajednice preuzimaju vođstvo. Najočitiji primjer je Europska Unija. Pozdravaljam činjenicu da Europska Unija čvrsto preuzima sve veći dio tereta u BiH, kao i u ostatku balkanske regije.

Ona to obavlja na nekoliko načina:

Strateški, time što održava izgleda BiH za članstvo u EU jednog dana, i što BiH sve čvršće veže za europske standarde putem procesa stabilizacije i pridruživanja.

Vojno, time što osigurava preko 9000 postrojbi, preko 60% trenutnih snaga SFOR-a.

Ekonomski, time što otvara cijelo tržište EU za proizvode iz BiH.

I finansijski, time što svake godine za pomoć osigurava desetine milijuna eura.

Dolazak Policijske misije EU u siječnju bit će još jedan praktičan izraz europskog angažmana. Isto tako će se nastaviti i moj dvostruki angažman, kao Visoki predstavnik i posebni predstavnik Europske Unije, što već pokazuje svoju vrijednost uspostavom bližih odnosa s Briselom i sa "obitelji" EU koja se nalazi u regiji.

BiH i nadalje ostaje zajednički posao u koji je uključena cjelokupna međunarodna zajednica, i mora ostati uključena ako je želimo dovesti do uspjeha. To uključuje Sjedinjene Američke Države, čiji doprinos u BiH, u postrojbama, pomoći i političkoj snazi, i dalje čini veliku razliku između uspjeha i promašaja.

Time se stavlja posebna obveza na susjede BiH, posebno na Hrvatsku i SRJ, da aktivno djeluju na izgradnji stabilnosti i pomirenja u BiH i da pokažu puno poštovanje suvereniteta i teritorijalnog integriteta BiH. Demonstriranje stvarne oprijedjeljenosti za regionalnu suradnju bitan je pokazatelj u sklopu procesa stabilizacije i pridruživanja EU: način na koji se susjedi BiH budu ponašali prema njoj pruža im šansu da pokažu svoje opredjeljenje za takvu suradnju.

U zaključku

Gospodine predsjedniče, čak i prije 11. rujna 2001. godine, tragični događaji koji su se nedavno odigrali na Balkanu podsjećali su nas na opasnost koju mogu nositi propale države ili države u rasulu za širu međunarodnu zajednicu; kako nestabilnost može biti zarazna; kako brzo nečiji problem može postati svačiji problem.

Na Balkanu smo naučili lekciju; i moramo i dalje pokazivati na Balkanu, kao i u BiH, da je nismo zaboravili.

Ali naučili smo još nešto, na drugim mjestima na našem

europskom kontinentu. U središnjoj i istočnoj Europi neke države su preobrazile svoje izgledе, i to sopstvenim naporima i uz značajnu međunarodnu pomoć i angažman. Te zemlje sada stoje na pragu učlanjenja u Europsku uniju.

Mi sada imamo šansu da BiH čvrsto postavimo na taj isti put i damo njenim građanima drugu šansu za svijetlu budućnost koja im je na tako okrutan način izmakla prije jednog desetljeća.

Za to će biti potrebno stalno financiranje; bit će potrebno stalno, mada umanjeno, vojno prisustvo, barem za izvjesno vrijeme; bit će potreban stalni angažman kvalificiranih kadrova.

A iznad svega će biti potrebna jedna druga stvar.

Politička volja.

Politička volja da se ovaj posao dovede do konačnog uspjehа, uspjehа koji je sad na dohvat ruke ako, ali samo ako, možemo i dalje ostati na ovom kursu.